

Dilip Eknath Chivate

A/P Savalaj, Tal. Tasgaon Dist. Sangli
Pin: 416 311(Maharashtra)

• Chairman-

Savalashidha V.K.S. Society Ltd.,

• Vice Chairman-

Shidheshwar Grape Growers
Co-op. Society Ltd.,

Ref. No

Date.

डिफ्यूजर तंत्र वापरून मी पाणी टंचाईवर मात केली

दिलीप एकनाथ चिवटे
मु. पो. सावळज, ता. तासगांव,
जि. सांगली.

शेती, द्राक्षे, आंबा, इ. फळपिके एकूण शेती ५ एकर आमचे गांव दुष्काळी विभागातील. सरासरी वार्षिक पाऊस ४०० ते ५०० मी.मी., तो सलग न पडणारा, त्यामुळे दर ४/५ वर्षांनी दुष्काळी परिस्थिती हमखास असतेच. यामुळे शेती व्यवसाय अस्थिर व न परवडणारा होत चालला आहे. पडणारा पाऊस हा नेमक्या वेळी किंवा गरजेप्रमाणे पडेलच असे नाही यावर उपाय म्हणून नेहमी वेगवेगळे प्रयोग करून शेती वाचवण्याचा प्रयत्न चालूच असतो.

शेती व्यवसाय २५-३० वर्षांपासून करत आहे. शेतीत माझ्या गुरुस्थानी असणारे कै. आबासाहेब म्हेत्रे तासगांव यांनी त्यांचे शेतीचे ५०-६० वर्षांचे अनुभव माझ्या पाठीशी उभे केले व वरील परिस्थितीतही ही शेती किफायतशीर ठेवण्यासाठी मार्ग दाखविले. १९८४-८५ ला द्राक्ष शेतीने सुरुवात केली त्याच वर्षी पाणी कमी पडू लागले व टँकरने पाणी आणून द्राक्ष बागेस दिले. याच वेळी आमच्या भागातील पाहिले ठिबक सिंचन आमच्या द्राक्षशेतीतच सुरु झाले. पुढे पाऊस कमी कमी होवू लागला व ठिबक सिंचनाला पण पाणी कमी पडू लागले. मग आणखी प्रयोग. यात नैसर्गिक अच्छादन, पाणी जमिनीखाली देणे. जलशक्तीचा वापर, प्लॅस्टिक अच्छादन इ. उपाय करून शेती वाचविण्यासाठी अखंड प्रयत्न चालूच आहेत.

सन २००२-२००३ पासून तर परिस्थिती आणखीच बिघडली. सलग ३ वर्षे पाऊस अत्यंत कमी झाला. शेती उध्वस्त होणार अशी परिस्थिती आली. मा. आबासाहेब म्हेत्रे व इतर शेती जाणकारांबरोबर एक सारखी चर्चा चालू होती. आणखी काही प्रयोग चालू झाले. या दरम्यान चिपळूण येथील श्री. विजय जोगळेकर यांनी डिफ्यूजर पध्दतीने कमीत कमी पाण्यात दर्जेदार उत्पादन खात्रीशीर घेता येईल असे तंत्र विकसीत केले होते. याचे प्रात्यक्षिक जवळच असणाऱ्या मांजर्डे या गावी मा. म्हेत्रे आबांना घेऊन पाहण्यासाठी गेलो. तेथे त्या शेतकऱ्याबरोबर सखोल चर्चा झाली. सर्व शास्त्रीय बाबी तपासल्या, निरीक्षणे नोंदविली या तंत्रामुळे आमची पाणी समस्या राहणार नाही असे मत झाले व श्री. विजय जोगळेकर यांचे बरोबर आणखी सखोल चर्चा करून हे तंत्र १ ।। एकर द्राक्ष बागेत वापरण्याचे ठरले.

आवश्यक ती सर्व तयारी पूर्ण करून डिफ्यूजर बसवून त्याद्वारे उपलब्ध पाणी देण्यास सुरुवात केली. पाणी जवळ जवळ नसल्यासारखेच होते. या एवढ्या पाण्याने काहीच करता येणार नव्हते पण डिफ्यूजरमुळे ही द्राक्षबाग छाटता आली. त्या बागेतून उत्पादन पण घेता आले. यामुळे शेती करण्याचा उत्साह टिकून राहिला.

आमचेकडे असणारी पिक पध्दती पाहता पाण्याची गरज ही उन्हाळी हंगामात जास्त व याच वेळी पाणी कमी झालेले असते. यावेळी उन व वारा जास्त असल्यामुळे नेहमीच्या पध्दतीने दिलेले पाणी बऱ्यापैकी वाफ होऊन जात असे व पिकांची गरज पूर्ण होत नसे. दुपारच्या वेळी पिकांची स्थिती पहावत नसे. अशा बागांना पीक पण येण्याची खात्री वाटत नव्हती. द्राक्षाच्या बागेच्या या अवस्थेत रासायनिक खते देण्याचे धाडस पण होत नव्हते.

Dilip Eknath Chivate

A/P Savalaj, Tal. Tasgaon Dist. Sangli
Pin: 416 311(Maharashtra)

• **Chairman-**

Savalashidha V.K.S. Society Ltd.,

• **Vice Chairman-**

Shidheshwar Grape Growers
Co-op. Society Ltd.,

Ref. No

Date.

यामुळे पिकावर आणखी विपरीत परिणाम दिसत असे.

डिफ्यूजर तंत्र वापरण्यास सुरुवात केल्यावर वरील सर्व समस्या कमी झाल्या पाणी जमिनीखाली दिल्यामुळे व त्याचबरोबर योग्य मात्रेची खते, सूक्ष्म अन्नद्रव्ये यांचे पण योग्य असे व्यवस्थापन झाले. कमीत कमी पाण्यात दर्जेदार उत्पादन येणार याची खात्री झाली. १ वर्ष पूर्ण झालेवर इतर पिकांसाठी पण डिफ्यूजर वापरण्यास सुरुवात केली. २००३/०४/०५ यावर्षीच्या दुष्काळस्थितीत सुध्दा नवीन लागवड केली आंबा बाग केवळ डिफ्यूजर मुळेच वाचली. आठवड्याकाठी ३०-४० लि. पाणी देऊन ४ थ्या वर्षी ही बाग उत्पादनावर आली.

इथून पुढे पाऊस असाच बेभरवशी राहण्याची शक्यता वाटते. किंवा कमी जास्त होण्याची पण शक्यता वाटते. यापरिस्थितीत शेती शाश्वत ठेवावयाची असेल तर डिफ्यूजर तंत्रज्ञान समजून घ्यावेच लागेल. शेतकऱ्यांनी एकदा श्री. विजय जोगळेकर यांना भेटून आपल्याकडे असणाऱ्या पिकांना डिफ्यूजर पध्दत कशी उपयोगी होईल, तसेच ते कसे वापरावे या बाबत चर्चा करावी. एकदा आपल्या पिकाची डिफ्यूजर पध्दतीने गरज नक्की करावे. तेवढे पाणी आपण कशा पध्दतीने उपलब्ध करून शकतो ते नक्की करावे. यात शेततळे हाच हमखास उपाय सध्यतरी दिसतो. आपल्या पाण्याच्या गरजेएवढी शेततळे तयार करून ज्यावेळी भरपूर पाऊस पडतो व पाणी उपलब्ध असते त्यावेळी हे शेततळे भरून ठेवावे. वाफ होणाऱ्या पाण्यासाठी १५ ते २०% पाणी जास्तीचे साठवावे. याबरोबर पीक वाढीच्या काळात तसेच फळबागांच्या बहाराच्या काळात योग्य पीपीएमची खते, सूक्ष्मद्रव्ये पण देणे पाण्याइतकेच महत्त्वाचे आहे. पाणी व खते यांचे शास्त्रीय पध्दतीने व्यवस्थापन करून डिफ्यूजर तंत्र वापरले तर, कितीही प्रतिकूल परिस्थिती आली तरी आपल्या शेतीवर म्हणजे उत्पन्नावर काहीह परिणाम होणार नाही. याबाबतीत आम्ही सर्व प्रयोग करून या तंत्राचा फायदा करून घेतला आहे.

आज शेतकऱ्याकडे बरीच यंत्रणा असतेच उदा. पाईपलाईन, ठिबकसिंचन, पाणी साठविण्याची मानसिकता, मनुष्यबळ, तरीही खात्रीशीर उत्पादनाची हमी रहात नाही. कारण वरील सर्व यंत्रणा असूनही काही तंत्र नीटपणे माहिती करून न घेतल्यामुळे हे घडते. इथे थोड्या जादा खर्चाने डिफ्यूजर तंत्र वापरले तर वरील सर्व काळजी मिटून जाते व हमखास उत्पादन तर येतेच व डिफ्यूजर चा खर्चही २/३ वर्षात निघून जातो.

शेतकरी बंधूंना एवढीच विनंती करावी वाटते की दुष्काळी परिस्थितीची सारखी काळजी करण्यापेक्षा श्री विजय जोगळेकर यांचे डिफ्यूजर तंत्रज्ञान एकदाच वापरा व काळजी करणे सोडून द्या.